

РИЈЕЧ АРСА И ВОЈКЕ МИЛАТОВИЋА ПОВОДОМ ОТВАРАЊА ЊИХОВЕ БИБЛИОТЕКЕ ПОКЛОЊЕНЕ АКАДЕМИЈИ

У току четврт вијека нашег боравка у иностранству нас двоје смо заједнички проналазили ове књиге по прашњавим антикварницама или по претрпаним приватним становима, куповали их и доносили их у Југославију. Приликом сакупљања ових књига доживљавали смо неразумијевање од стране наших другова у амбасадама, па и у Београду, јер су нам замјерали што се бавимо овим послом као да то радимо ради наше личне користи. Ми смо већ тада смишљали да те наше књиге стигну у неко југословенско огњиште знања, гдје ће људи од науке и истине моћи да их у миру читају и из њих праве забиљешке за даља изучавања како би се све више скидао мрак незнања или заборав са наше прошлости. Посебно са прошлости наших народа у току XVI, XVII и XVIII вијека, када им је било најтеже. У размишљању о будућности ових књига обоје смо равноправно учествовали, полазећи од увјерeња да је равноправност и слога потребна свуда, од брака и породице до друштва и државе.

Проводећи године у источним, како су се онда називале лагерским земљама, тражили смо достојна пријатељства за нашу земљу, али смо, на нашу жалост, често наилазили на кавгаџије, иако ми кавгу нијесмо ни жељели ни изазивали. У тим земљама смо изучавали живот и људе посматрајући стварност која се обично скривала на оној страни коју сунце јавности није обасјавало, а где нема јавности, зна се — нема ни слободе ни демократије. Радовали смо се када у нашој југословенској средини није било примјера такве стварности испод сјенки. Али, ето, било је и обрнутих случајева. Радовали смо се што ће и наше књиге помоћи људима у Југославији да прошире сазнања о животу, а тиме да сјенки над стварношћу буде све мање.

Обоје смо скупљајући ове књиге знали да племенита радозналост загријева наше људе од пера и да је наш патриотски дуг да у задовољавању такве радозналости и ми дарујући књиге нешто допринесемо. Крајем 1976. године понудили смо нашу библиотеку на поклон Црногорској академији наука и умјетности. У

прихватају те наше понуде су настале тешкоће које су трајале скоро шест година. Претпостављамо да нам је речен прави разлог неприхватања дародавног писма ради чега је захтјевано да текст у том нашем писму измијенимо, са чиме се нијесмо могли сагласити. Ми смо у дародавном писму ставили реченицу о обавезном договарању са нама прије објављивања вијести о овом нашем поклону. Пратећи праксу у лагерским земљама, ми смо двоје израдили принципијелно гледиште о култу личности, па смо хтјели да искључимо свако могуће рекламирање, боље рећи фанфаришање у вези с овим нашим поклоном. То смо урадили без икакве лажне скромности, без злобе или алузија према ма коме другом. Истовремено нам се није допао став изјесних наших кругова у вези с давањем легата, о чему је почетком 1977. године и у „Борби“ писано. Тамо је речено да давање задужбина смета онима који сматрају да су завјештања остаци капиталистичког друштва, остаци који не могу бити у пуној сагласности са социјализмом. Било нам је јасно да је посљедица таквих схватања покривање велом заборав дјела великих добротвора Ђеловића, Коларца, Ђуковића и других. Да и не говоримо о неким ружним тумачењима која су се у Београду проносила кад су Вукмановићи поклонили своје слике Цетињу.

Од почетка 1982. године ново руководство ЦАНУ је на ово наше дародавно писмо, које је сада изложено овдје у библиотеци, друкчије гледало. Томе можемо да захвалимо да се ево већ данас ове полице са књигама предају ученим људима на коришћење. Данашње ријечи другова Чеда и Дима доказују то разумијевање што нас много радује. Сав наш труд и непријатности које смо раније осјећали у овом послу данашњи чин покрива као мелем рану, а будуће коришћење ове библиотеке ће учинити да се непријатности забораве као да их није ни било.

Нас двоје потичемо из два народа који су се увијек и срцем и прегнућима као браћа налазили заједно у свим тешким временима без обзира што су их силом прилика раздвајале државне границе. Према нашим увјерењима, којима нас учи прошлост свих наших народа, као и према нашим осјећањима, ми се обоје осјећамо и пишемо Југословенима. Желимо да они који буду учили из ових књига буду међусобно сложни, макар из ког краја Југославије овдје долазили и да осјећања међусобног пријатељства преносе и шире. Ради будућности наше земље и нашег угледа у свијету, не смијемо заборављати ону народну мудрост да ће нас село дочекивати према томе како нас кућа прати. Ми двоје смо, док смо били у иностранству, много пута осјетили важност ове изреке за односе и међу нама у земљи и за односе других држава према нама, то јест према нашој земљи.

У доба Вука Караџића, а свакако и прије и после њега, појединци су паљетковали наше староставне књиге по манастирима и крчили их по Европи, од Лондона до Петрограда, оправдава-

јући то причом да их тиме спасавају од пропадања. Неке од таквих књига — из Млетачке штампарије Божидача Вуковића Подгоричанина и његовог сина Вићенца, из Скадарске штампарије Стефана Мариновића, из Римничке друкарне заслугама чувеног паметара — владике Синесија Живановића, из Тибингешке типографије великог реформатора Приможа Трубара и из других штампарија које су биле онда у сусједству наших земаља, вратили смо из странствовања кући. Истина ова кућа им је овде физички доста тијесна, али не мари, у малој кући се чељад боље грију. Са зидова и столова овдје ће их гледати наше поклоњене слике и вазе које су исто тако давнашње. Ми ћемо се, колико будемо могли, и даље старати да ова ваша и наша кућа буде још пунија.

Радозналост која вуче човјека к знањима и напретку довешће читаоце у овој библиотеци и до колекције раних издања француских енциклопедиста, до књига славног Дидроа и до гласовитог дјела „О духу“ не мање знаног Хелвецијуса, на чијој је књижи утиснут печат Сорбоне из времена када је била извршитељ цензорских наређења Свете столице, па је та књига била одређена за спаљивање. Мислили су да обичним пламеном могу уништити пламенове истине и слободе. Историчари ће у овој библиотеци наћи три књиге са подацима из старих архива француског министарства иностраних послова у којима се на штету царског Беча говори о ликвидацији Зрињских и Франкопана. Оне који су жељни галских духовитости задовољиће двотомна енциклопедија анегдота из француске и свјетске историје, која је ријетка и у западном свијету. Да не говоримо о задовољству научника када овдје нађу славно дјело Халкондила из XV вијека у којем пишући о Османлијама помиње ријечју и сликом наше земље. Да будемо мало и хвалисави — радујемо се што је у овој библиотеци и књига француског путописца Незијера кроз Црну Гору у којој је и кроки-слика чете Милатовића под командом Милутина Бегова, сликани у Острогу око 1880. године.

Сматрамо да је поклањање ове библиотеке народу обична нормална појава и да то не треба сматрати изузетком нити користити као повод да нас ко ради тога хвали или да нам се захваљује. Стари славни сликари су на својим платнима стављали негдје у сјенци у ћошку иницијале свог ауторства. Од њих и нас двоје, као и многи други, треба да учимо. Ми се чудимо кад видимо колико књига и других умјетничких добара ладују умртвљени по службеним а не само по приватним канцеларијама или собама, а да се они који тим добрима располажу не сјете да их оживе преносећи их онамо гдје треба да су ради изучавања.

Задовољни смо што међу ових 2125 наслова односно 3200 томова има око 400 књига које су штампане негдје у нашем сусједству, од почетка XVI до краја XVIII вијека, јер у нашим земљама онда скоро није било ни штампарија, ни школа, ни писаца. Ра-

дујемо се да ће ове књиге, свеске из ове макар непотпуне колекције 117 наших часописа из XIX вијека са неколико хиљада примјерака и ових пар стотина још старијих географских карата о предјелима наших земаља бар мало моћи попунити празнине у садашњем општем југословенском књижном фонду, јер су све ове књиге купљене у иностранству и донијете у Југославију.

Од данас наше књиге постају својина Црногорске академије наука и умјетности и много се радујемо што их предајемо у добре чисте руке.

НЕКА ВАМ БУДУ СРЕЋНЕ И КОРИСНЕ.